

หลักภาษา และการใช้ภาษาไทย

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

อาจารย์อัชชา แสงอัสนีย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมใจ บุญอุรพิภิญโญ

ผู้ตรวจ

อาจารย์น้ำทิพย์ ชัยวงศ์
อาจารย์สัพพัญญู สุขพิระวัฒนกุล
อาจารย์อนุวัฒน์ วงษ์ราช

บรรณาธิการ

อาจารย์ไคร์รัตน์ เรืองแก้ว

พิมพ์ครั้งที่ ๑
จำนวน ๒๐,๐๐๐ เล่ม
ISBN : 978-616-05-5150-7

สงวนลิขสิทธิ์
บริษัท พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด
พ.ศ. ๒๕๖๘
website : www.iadth.com

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)
๑๒๕๖/๙ ถนนนครไชยศรี แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐-๒๒๔๓-๘๐๐๐ (อัตโนมัติ ๑๕ สาย), ๐-๒๒๔๑-๘๙๙๙
แฟกซ์ : ทุกหมายเลข, แฟกซ์อัตโนมัติ : ๐-๒๒๔๑-๔๑๓๑, ๐-๒๒๔๓-๗๖๖๖

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย **หลักภาษาและการใช้ภาษาไทย** ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ เป็นหนังสือเรียนที่สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จัดทำขึ้นตามหลักการ จุดหมาย มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หนังสือเรียนเล่มนี้ได้รวมเนื้อหาของสาระที่ ๑ การอ่าน สาระที่ ๒ การเขียน สาระที่ ๓ การฟัง การดู และการพูด และสาระที่ ๔ หลักการใช้ภาษาไทยไว้ด้วยกันอย่างสมบูรณ์และเหมาะสมกับวัย มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หลักภาษาไทย และทักษะการอ่าน เขียน ฟัง ดู พูด ในระดับพื้นฐานที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น การนำเสนอมีภาพประกอบที่สวยงามเพื่อกระตุ้นความสนใจและสื่อความหมายให้ผู้เรียน เข้าใจง่าย รวมทั้งมีกิจกรรมเสนอแนะที่ส่งเสริมกระบวนการคิดและสมรรถนะต่าง ๆ อย่างหลากหลาย รวมทั้งปลูกฝังวัฒนธรรมทางภาษา

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย **หลักภาษาและการใช้ภาษาไทย** เล่มนี้ จัดทำขึ้นพร้อมกับหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย **วรรณคดีและวรรณกรรม** ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ ซึ่งนำวรรณคดีที่กำหนดไว้ในประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง วรรณคดีสำหรับจัดการเรียนการสอนภาษาไทย รวมทั้งคัดสรรวรรณคดีและวรรณกรรมอื่นๆ ที่มีคุณค่าเหมาะสมกับวัยมาให้ผู้เรียนได้ศึกษา

หนังสือเรียนทั้งสองเล่มนี้ จะใช้ควบคู่กับ **แบบฝึกหัด** รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ ที่มีแบบฝึกหัดหลากหลาย พัฒนาระบวนการคิด และการเรียนรู้ เชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาและการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย **หลักภาษาและการใช้ภาษาไทย** เล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ทั้งครูผู้สอนและผู้เรียน ทั้งนี้ ผู้เรียนจะได้สร้างเสริมสมรรถนะเกิดการเรียนรู้ตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร รวมทั้งเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภาษาไทย ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

สารบัญ

หน้า

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑	ตัวอักษรไทย	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒	มาตรา ก กา	๑๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓	มาตรา กง	๒๑
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔	มาตรา กม	๒๗
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕	มาตรา เกย	๓๓
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖	มาตรา เกอว	๓๙
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗	มาตรา กก	๔๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๘	มาตรา กด	๕๒
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๙	มาตรา กน	๖๐
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๐	มาตรา กบ	๖๗
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๑	การผันอักษร	๗๔
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๒	คำที่มีพยัญชนะควบกล้ำ	๘๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๓	คำที่มีอักษรนำ	๙๓
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๔	คำที่มีตัวการันต์	๑๐๑
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๕	คำที่มี รร	๑๐๘
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๖	คำที่มีพยัญชนะ และสระที่ไม่ออกเสียง	๑๑๖

ตัวชี้วัดระหว่างทาง

บอกและเขียนพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และเลขไทย (ท ๔.๑ ป. ๒/๑)

พยัญชนะไทย

เพื่อน ๆ จำได้หรือไม่ว่า พยัญชนะไทยมีกี่ตัว
เรามาทบทวนไปพร้อมกันนะครับ

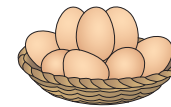
พยัญชนะไทยมี ๔๔ ตัว ดังนี้

QR CODE เรื่อง
พยัญชนะไทย

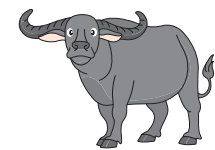
ก

ข

ฃ

ค

ฅ

ฆ

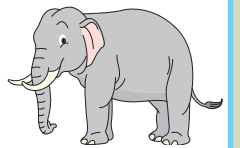
ง

จ

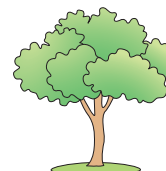
ฉ

ช

ฌ

ด

ต

ถ

ฏ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๗ คำที่มีความหมายตรงข้ามกัน ๑๒๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๘ คำคล้องจอง ๑๒๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๙ ภาษาไทยมาตรฐานและภาษาไทยถิ่น ๑๓๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒๐ การอ่าน ๑๔๑

เรื่องที่ ๑ มารยาทในการอ่าน ๑๔๑

เรื่องที่ ๒ การอ่านข้อเขียนเชิงอธิบาย

และปฏิบัติตามคำสั่งหรือข้อแนะนำ ๑๔๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒๑ การเขียน ๑๕๐

เรื่องที่ ๑ มารยาทในการเขียน ๑๕๐

เรื่องที่ ๒ การแต่งประโยค ๑๕๔

เรื่องที่ ๓ การเขียนเรื่องสั้น ๆ เกี่ยวกับประสบการณ์ ๑๖๑

เรื่องที่ ๔ การเขียนเรื่องสั้น ๆ ตามจินตนาการ ๑๖๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒๒ การฟัง การดู และการพูด ๑๗๑

เรื่องที่ ๑ มารยาทในการฟัง การดู และการพูด ๑๗๑

เรื่องที่ ๒ การฟังและปฏิบัติตามคำแนะนำ คำสั่งที่ซับซ้อน ๑๗๗

เรื่องที่ ๓ การจับใจความ และพูดแสดงความคิดเห็น
ความรู้สึก จากเรื่องที่ฟังและดูทั้งที่เป็นความรู้
และความบันเทิง ๑๘๒

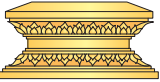
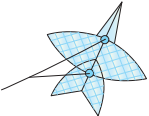
เรื่องที่ ๔ การพูดสื่อสารในชีวิตประจำวัน ๑๙๕

โครงการสู่นวัตกรรม

๒๐๖

บรรณานุกรม

๒๐๘

				
จ	ท	ฒ	ณ	ด
				
ต	ถ	ท	ธ	น
				
บ	ป	ผ	ฝ	พ
				
ฟ	ภ	ม	ย	ร
				
ล	ว	ศ	ช	ส
				
ห	ฬ	อ	ฮ	

เพิ่มเติมเสริมความรู้

ปัจจุบันพยัญชนะไทยใช้เพียง ๔๒ ตัว ข ค ไม่ได้ใช้เขียนแล้ว

พยัญชนะไทย ๔๔ ตัว แบ่งตามระดับเสียงได้ ๓ กลุ่ม เรียกว่า อักษร ๓ หมู่ หรือไตรยางศ์ ได้แก่ อักษรสูง อักษรกลาง อักษรต่ำ ดังนี้

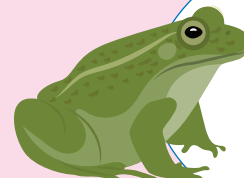
อักษรสูง ๑๑ ตัว

ข ข ฃ จ ฐ ถ ผ
ฝ ศ ษ ส ห

อักษรกลาง ๙ ตัว

ก จ ฉ ฅ
ด ต บ ป อ

อักษรต่ำ ๒๔ ตัว

ค ศ ฌ ง ช ฌ ฎ ญ
ท ฒ ณ ท ธ น พ ฟ
ภ ม ย ร ล ว
ฬ ฮ

สระในภาษาไทย

สระในภาษาไทยมีอะไรบ้างนะ
เพื่อนๆ จำได้ไหมเอ๋ย

สระในภาษาไทยมีทั้งสระเสียงสั้นและสระเสียงยาว มีรูปสระหลายรูป ซึ่งนักเรียนจะได้พบจากคำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรูปสระในที่นี้จะเรียงลำดับตามการค้นหาคำในพจนานุกรม ดังนี้

-	ก็	-ว	ขวด กลั้วย
-อ	ลือก ชือก	-อ	ข้อ ท้อง ปลูก
-ะ	จะ นะ ผละ	-	วัน ขัด หมด
-ั	ัว หัว ครัว	-ั	ัวะ ัวะ ัวะ
-า	้า ้าน หลาน	-ำ	ำ น้ำ หมำ
-ิ	ริ อิม ปลิง	-ี	มี จีบ ครีบ
-ึ	ึง ดึก หมึก	-ึ	ึ้น ึ้ม กลืน

-อ	ช้อ ช้อ ปรือ	-	จุ คุย ปรุง
-ุ	ปู ลูก คุด	-	เท เอก เปล
-เ	เฝ้า เยืน เหม็น	-อ	เธ เฝ้อ เผลอ
-อะ	เลอะ เปราะ	-ะ	เตะ เละ เผละ
-เา	เรา เขา เครา	-เาะ	เาะ เเพาะ เกระ
-เิ	เกิด เเดิน เพลิง	-เีย	เีย เลีย เต้ย เเปลี่ยน
-เียะ	เียะ เเปียะ	-เือ	เือ เกลือ เื่อง
-เือะ	เือะ	-แ	แ ก่ แตง แปลก
-แ	แ้ง แกร็น ไฟแ้ง	-แะ	แพะ แล และ แคะ
-โ	โ โยก โปร่ง	-โะ	โ๊ะ โ๊ะ โพละ
-ไ	ใจ ไบ ไหม	-ไ	ไ้ ไ้ ไ้

วรรณยุกต์ไทย

วรรณยุกต์ คือ ระดับเสียงสูงต่ำของคำในภาษาไทยมี ๕ เสียง ได้แก่ เสียงสามัญ เสียงเอก เสียงโท เสียงตรี และเสียงจัตวา มีรูปเครื่องหมายบอกระดับของเสียงอยู่บนตัวอักษร ๔ รูป ดังนี้

รูปวรรณยุกต์	!	ˊ	ˋ	ˎ
ชื่อวรรณยุกต์	ไม้เอก	ไม้โท	ไม้ตรี	ไม้จัตวา

ตัวอย่าง คำที่มีรูปวรรณยุกต์ต่าง ๆ

รูปวรรณยุกต์ ไม้เอก

हांน

ขลุ่ย

รูปวรรณยุกต์ ไม้โท

ข้อง

สร้อย

รูปวรรณยุกต์ ไม้ตรี

กิ๊พ

บ๊วย

รูปวรรณยุกต์ ไม้จัตวา

กระป๋อง

ก๋วยเตี๋ยว

เพิ่มเติมเสริมความรู้

คำในภาษาไทยมีเสียงวรรณยุกต์ทุกคำ แม้ไม่มีรูปวรรณยุกต์ปรากฏอยู่
 เช่น กาง มีเสียงสามัญ แต่ไม่ปรากฏรูปวรรณยุกต์
 ลูก มีเสียงโท แต่ไม่ปรากฏรูปวรรณยุกต์
 ชัน มีเสียงจัตวา แต่ไม่ปรากฏรูปวรรณยุกต์

ตัวเลขไทย

ตัวเลขไทยมี ๑๐ ตัว ได้แก่

ภาพ	ตัวเลขไทย	ตัวเลขฮินดูอารบิก
	๐	0
	๑	1
	๒	2
	๓	3
	๔	4
	๕	5
	๖	6
	๗	7
	๘	8
	๙	9

กิจกรรม “นักอ่านคนเก่ง”

นักเรียนอ่านออกเสียงคำต่อไปนี้
อย่างพร้อมเพรียงกัน

คำที่มีพยัญชนะต้น
เป็น**อักษรสูง**

ไขขาว	แข็งขัน
หอมหวาน	ฉะฉาน
ถือสา	ผ่องใส
ฝ่าฝืน	ศิระชะ
สะสม	เสียหาย

คำที่มีพยัญชนะต้น
เป็น**อักษรกลาง**

กวยจับ	เจื้อยแจ้ว
โดดเด่น	ดักแด้
เบิกบาน	เบียดเบียน
ปกป้อง	ปัจจุบัน
ตะกอน	อุดม

คำที่มีพยัญชนะต้น
เป็น**อักษรต่ำ**

ละคร	รูปร่าง
คะน้ำ	พุ่มพ่าย
ทดแทน	พวกพ้อง
จ้วงเจีย	ชีวิต
ธงชาติ	มุ่มม่น

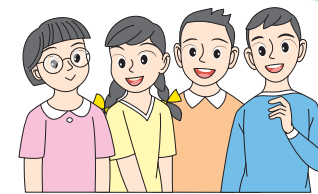
นักเรียนร่วมกันศึกษาความหมายของคำศัพท์ต่อไปนี้

แข็งขัน	หมายถึง	ขยันไม่ย่อท้อ เอาใจจริงเอาใจ มีกำลังมาก
จ้วงเจีย	หมายถึง	อาการที่คนเพ่งตีนยังง่วงอยู่
เจื้อยแจ้ว	หมายถึง	มีเสียงไพเราะทอดยาว
		ติดต่อเรื่อยไปไม่ขาดระยะ
ฉะฉาน	หมายถึง	อาการที่พูดชัดถ้อยชัดคำ
ทดแทน	หมายถึง	ตอบแทน ชดใช้หรือชดเชยสิ่งที่เสียไป

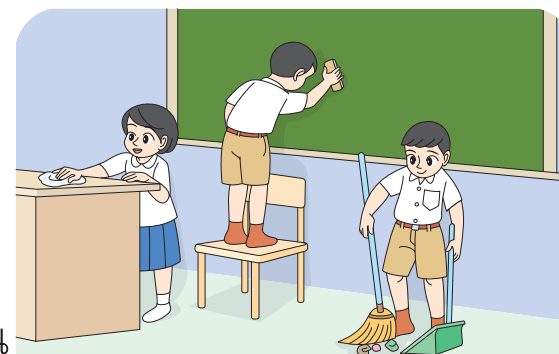

เบียดเบียน	หมายถึง	ทำให้เดือดร้อน
พวกพ้อง	หมายถึง	หมู่ญาติ เพื่อนฝูง
พุ่มพ่าย	หมายถึง	อาการที่มีน้ำตานองหน้า
มุ่มม่น	หมายถึง	ตั้งใจอย่างแน่วแน่
สะสม	หมายถึง	รวบรวมให้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

นักเรียนอ่านออกเสียงประโยคที่กำหนด
แล้วสังเกตการใช้คำในการสื่อสาร

- ❖ เด็ก ๆ ช่วยกันทำงานอย่างแข็งขัน
- ❖ นกร้องเจื้อยแจ้วตอนเช้า
- ❖ เราควรพูดจาให้ฉะฉาน
เมื่ออยู่ในที่ชุมชน
- ❖ น้องร้องให้พุ่มพ่าย
- ❖ เขามีความมุ่งมั่นในการทำงาน

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

๑. นักเรียนแบ่งกลุ่ม แต่ละกลุ่มแข่งขันเขียนพยัญชนะไทยตามหมายเลขที่จับฉลากได้ หรือหมายเลขที่ครูบอก โดยออกมาเขียนบนกระดาน นักเรียนและครูร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง กลุ่มที่เขียนได้เร็วที่สุดและถูกต้องเป็นผู้ชนะ เช่น

- พยัญชนะตัวที่ ๕ (ค)
- พยัญชนะตัวที่ ๒๒ (ถ)
- พยัญชนะตัวที่ ๓๙ (ฬ)

๒. นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาจับฉลากตัวอักษร (มีทั้งพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ตัวเลขไทย) กลุ่มละ ๓-๕ ตัว แล้วแต่ละกลุ่มช่วยกันคิดหาทางการไขตัวอักษรที่จับฉลากได้ จากนั้นผลัดกันออกมาไขตัวอักษรเหล่านั้นหน้าชั้นเรียนที่ละกลุ่มเพื่อน ๆ กลุ่มอื่นแข่งขันกันทาย เมื่อเพื่อนทายถูก นักเรียนกลุ่มที่ออกมาไขตัวอักษร เขียนตัวอักษรนั้นบนกระดาน นักเรียนและครูร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง และร่วมกันสรุปผลจากการทำกิจกรรม

๓. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวาดภาพต่อเติมจากตัวอักษรที่กำหนดตามจินตนาการ แล้วตกแต่งให้สวยงาม จากนั้นผลัดกันออกมานำเสนอ นักเรียนและครูร่วมกันแสดงความคิดเห็นผลงานของแต่ละกลุ่ม แล้วนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงผลงานให้ดีขึ้น จากนั้นร่วมกันสรุปความรู้เรื่อง ตัวอักษรไทย

๒

มาตรา ก กา

ตัวชี้วัดระหว่างทาง

- อธิบายความหมายของคำและข้อความที่อ่าน (ท ๑.๑ ป. ๒/๒)
- คัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัด (ท ๒.๑ ป. ๒/๑)
- เขียนสะกดคำและบอกความหมายของคำ (ท ๔.๑ ป. ๒/๒)

ตัวชี้วัดปลายทาง

- อ่านออกเสียงคำ คำคล้องจอง ข้อความ และพยางค์ง่าย ๆ ได้ถูกต้อง (ท ๑.๑ ป. ๒/๑)

นักเรียนสังเกตคำตอบของปริศนาคำทายต่อไปนี้ มีส่วนประกอบของคำเป็นอย่างไร

ฉันชื่ออะไร
เลื้อยหากินหนู

คำตอบ คือ **งู**

อาศัยในรู
เสียงขู่ฟอโฟ

ฉันเป็นสัตว์ป่า
ใครเห็นฉันแล้ว

คำตอบ คือ **เสือ**

หน้าตาคล้ายแมว
วิ่งแนวหนีไป

ฉันคืออะไร
แหวกว่ายไปมา

คำตอบ คือ **ปลา**

ฉันไม่มีขา
มีตามีหาง

คำว่า **งู เสือ ปลา** เป็นคำที่ไม่มีตัวสะกด อยู่ในมาตรา ก กา

